

SZÚCS LAJOS

A SZOLNOKI BÁBAKÉPZŐ TÖRTÉNETE

1918-ban az Osztrák–Magyar Monarchia elvesztette az I. világháborút. A Károlyi-kormány az 1918. november 13-i belgrádi katonai egyezményben fegyverszünetet kötött az antantot képviselő Franchet d’Espèrey tábornokkal. A fegyverszünet I. pontja alapján a Magyar Királyság lemondott az ország déli és keleti területeinek védelméről.¹ A szomszédos országok csapatai (csehek, románok, szerbek) már 1918. november eleje óta megkezdték a magyar területek megszállását. A Magyar Királyság történelmének egyik legellentmondásosabb időszakát és máig ható traumáit élte át 1918 ősze és 1920 nyara között. Ez alatt az időszak alatt nemcsak a történelmi Magyar Királyság, hanem annak társadalma is szétesett. A veszteségek és a háború elvesztésének ténye sokként érte a társadalmat és a politikai elitet. A megszálló csapatok elől nemcsak emberek tömegei,² hanem intézmények is elmenekültek; ilyenek voltak a pozsonyi és a kolozsvári egyetem (az előbbi Pécssett, az utóbbi Szegeden talált új otthonra), valamint a Bányászati és Erdészeti Főiskola, amely Selmecebányáról Sopronba települt át.

Tanulmányomban bemutatom a szolnoki Bábaképezde történetét, amely a román megszállás és Trianon miatt kényszerült elköltözni új helyére, Szolnokra. Az intézmény megtelepedésének és megépülésének történetén keresztül mutatom be, mennyi akarat erő, elhivatottság és kitartás kellett egy olyan időszakban, amikor nem állt rendelkezésre pénz, és hogy egy közösség milyen erős tud lenni a közös cél érdekében. Kitérek az elődintézmény, a nagyváradi Bábaképezde történetére is.

A tanulmányban előforduló idézetek és forrásrészletek helyesírását kizárólag a hosszú magánhangzók esetében korrigáltam.

¹ A belgrádi katonai egyezmény szövegét ld. RAFFAY ERNŐ: *Magyar tragédia. Trianon 75 éve*. Második kiadás. Budapest, Püski, 1996. 56–58.

² A menekültkérdésről és az Országos Menekültügyi Hivatal tevékenységéről ld. DR. PETRICHEVICH HORVÁTH Emil báró: *Jelentés az Országos Menekültügyi Hivatal négy évi működéséről*. Budapest, Pesti Könyvnyomda Rt., 1924. – DÉKÁNY István: *Trianoni árvák*. Budapest, Noran Libro Kiadó, 2018. (A továbbiakban: DÉKÁNY, 2018.) – *Úton. Menekülés, mobilitás, integráció, Közép-Európában és Magyarországon az első világháború után*. Szerk. ABLONCZY Balázs. Budapest, Bölcsészettudományi Kutatóközpont – Történettudományi Intézet, 2020.

A NAGYVÁRADI BÁBAKÉPEZDE

A szolnoki Bábaképezde elődje, a nagyváradai Bábaképezde volt, amely 1873. január 7-én kezdte meg működését. A Nagyváradai Intézet elődjét a városi tiszti főorvos hozta létre az 1823-ban alapított Dudek Joachim Alapítványból. Az Intézetbe olyan, többnyire falusi lányok kerültek be, akik teherbe estek, és a szegény, illetve az előítéletek miatt nem térhettek vissza a falujukba. Itt a fiatal lányok addig maradhattak, amíg meg nem születték a gyermeküket, illetve az intézet új befogadóhelyre nem költöztette őket.³

Az intézmény első igazgatója dr. Konrád Márk⁴ volt 1873 és 1914 között. Dr. Konrád Márk fia, dr. Konrád Jenő⁵ 1928-ban így emlékezett vissza a nagyváradai Bábaképezdéről: „Nagyváradon is egy kis földszintes házban 10-14 ágy befogadóképességgel kezdte meg a működését a Bábaképezde 1873-ban. Nyolc év múlva már nagyobb, 30 ágyas otthonba költözött, 1896-ban pedig 56 ágyra bővült, mert a közönség már akkor felismerte a szülőintézetek jelentőségét és a szülők, valamint a nőbetegek folytonosan emelkedő száma kikényszerítette az intézmény bővítését.”⁶

Dr. Konrád Márk az iskola növendékeit főleg a falvakból toborozta, hogy a képzés elvégzése után oda visszatérjenek. A növendékek legnagyobb része analfabéta volt, így előbb meg kellett őket tanítani írni-olvasni. A szakmai képzési idő öt hónapig tartott. Az innen kikerülő mintegy 2000 bába Bihar, Szilágy, Szatmár, Békés, Hajdú, Maramaros és Temes vármegyékben helyezkedett el. Ennek köszönhetően javult a csecsemő- és gyermekhalandósági mutató az említett területeken.⁷

Dr. Konrád Márk 1914-es nyugdíjazása után az intézmény vezetését fia, dr. Konrád Jenő vette át; amíg az apa a szülészetet és a nőgyógyászatot oktatta, addig a fiú

³ DR. MÓZES KÁROLY: *A nagyváradai egészségügyi oktatás történetéből*. In: *Partiumi Füzetek 21*. Szerk. DUKRÉT Géza. Nagyvárad, 2003. 8. (A továbbiakban: MÓZES, 2003.)

⁴ 1844-ben született Zentán zsidó családban. Édesapja Konrád Dávid kisgazda és malomiparos volt, aki az 1848-as szabadságharc idején nemzetörként esett el a szerbek ellen. A fiatal Konrád Márkot báró Eötvös József küldte hosszabb idejű külföldi tanulmányútra, majd 1873-ban nevezte ki a nagyváradai Bábaképezde igazgatójának. A Biharmegyei Orvosi Egyesület elnöke volt. Érdemei alapján előbb magyar királyi tanácsosi címet, majd 1914. január 6-án Bécsben nemesi címet kapott (ekkor kapta meg a tornyosi előnevet). 1914-ben nyugdíjba vonult. 1919-ben halt meg.

⁵ 1878. április 5-én született Nagyváradon. 1901-ben diplomázott Budapesten, majd 1904-től tanársegéd a kolozsvári egyetem nőgyógyászrészlegén. 1911-től a nagyváradai Bábaképző igazgatója. A szolnoki Rotary Club elnöke volt 1932–1934 között. 1945. december 5-én halt meg szívbénulás következtében. Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára. (A továbbiakban: MNL JNSzML.) Szolnok, halotti anyakönyvi kivonat 1944–1945. 892/1945.

⁶ KONRÁD Jenő: Egy év a szolnoki Bábaképző Intézet otthonából. *A Gyógyászat Tudományos Közleményei*, 1928/15–17. 1. (A továbbiakban: KONRÁD, 1928.)

⁷ MÓZES, 2003. 10.

a kórbonctan és a klinikai laboratóriumi vizsgálatok felé orientálódott. Az ő vezetése alatt boncteremmel bővült az iskola.⁸ Az intézmény és dr. Konrád Jenő életében nagy fordulatot jelentett, amikor Nagyváradot 1919. április 20-án elfoglalták a román csapatok. Egy év múlva, 1920-ban a Bábaképezde vezetését átvette dr. Nemeş Alexandru,⁹ így Konrád Szolnokra menekült.¹⁰ A Szolnokon való újrakezdésről így emlékezett vissza: „A románok új, fajromán¹¹ igazgatót állítottak az intézet élére, magam pedig az elvesztett nagyváradai intézet helyett, a Tiszántúlra elhelyezendő Bábaképezdének Szolnokon való megszervezésével megbízva, 1921 nyarán vettem át a hollandi Segítőbizottság adományából az ugyanitt létesített »Szülő-otthon« vezetését.”¹²

A SZOLNOKI BÁBAKÉPEZDE MEGVALÓSULÁSA

a. Az elmeneküléstől a telekkérvényezésig

A Szolnokra menekült intézmény a Vármegyei Közkórházban¹³ kapott helyet. „Az 1921. szeptember 9-én kelt és 136186/IV. ü. o. számú kultuszminiszteri rendelettel Szolnokra helyezett volt nagyváradai m. kir. Bábaképezde J.N.K. Szolnok Alispánjának jóvoltából a kórházban nyert ideiglenes otthont. Az Alispán Urat ezen elhatározására az az akarat vezette, hogy egy olyan nagyfontosságú és J.N.K. Szolnok vármegye és az ezt környező vidékek fejlődésére is nagy hatást gyakorlandó intézményt,

⁸ Uo. 13–14.

⁹ 1891-ben született Szilágy vármegyében. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Orvostudományi karának szülész-nőgyógyász szakára járt. Tagja volt az 1912. május 12-én megalakult Miniszteri Bizottságnak, aminek feladata volt a klinikák átvétele a magyar közigazgatástól. 1920-tól a nagyváradai Bábaképezde igazgatója volt. Különös érdemeiért megkapta a „Románia csillaga” kitüntetést. 1955-ben nyugdíjba vonult. 1973-ban halt meg. <https://www.viata-medicala.ro/na/dr-alexandru-nemes-senior-fondatorul-obstetricii-moderne-bihorene-1267>; <https://www.crisana.ro/stiri/comunitate-13/medici-bihoreni-la-marea-unire-din-1918-42090.html>

¹⁰ A magyar állampolgárságot 1926. május 25-én kapta meg. MNL JNSzML. Szolnok rendezett tanácsú város iratai. Szolnok város iratai. V.473.c. 9513/926.

¹¹ A dualizmus kori magyar nemzetpolitikában (iskolázottságtól függetlenül) jelen volt az országban élő nemzetiségekkel szembeni magyar felsőbbrendűség tudata. Ezért fordultak elő ilyen kifejezések, mint a „buta tót”, a „vad rác” vagy a „bocskoros oláh”. A trianoni trauma ezt a mentalitást még jobban felerősítette. DÉKÁNY, 2018. 299.

¹² KONRÁD, 1928. 1.

¹³ A kórház 1896-ban kezdte meg működését I. Ferenc József Közkórház néven. 1945 után Szolnok Város Tanácsának Kórháza volt. 1971-ben vette fel Hetényi Géza szegedi orvosprofesszor után az új nevet, majd 1990 után lett Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Hetényi Géza Kórház.

mint amilyen egy Bábaképezde és az azzal kapcsolatos szülészeti és nőgyógyászati klinika, szülőmegyéjének biztosítsa.”¹⁴

A Bábaképző 1922. szeptember 1-jén kezdte meg működését a Vármegyei Közkórház belgyógyászati részlegében, eléggé mostoha körülmények között.¹⁵ A munka egy 20 ágyas kórteremben és egy kis méretű szülőszobában folyt. Az egyetlen kórterem egyik oldalán a gyermekágyasok, a másikban a nőgyógyászati betegek feküdtek. A szülőszobában zajlott az oktatás is.¹⁶

Az 1920-as évek elején Szolnokon a közegészségügyet a városi közkórház és szegényház mellett a Stefánia Szövetség¹⁷ látta el. E szervezet foglalkozott az anya- és csecsemővédelemmel, a vagonlakóknak szerveztek jótékonyági bálakat. Szolnok vármegyében az első fiókéntézet 1920-ban jött létre. A Szövetség szolnoki fiókjának Kiss Gábor¹⁸ árvaszéki ülnök volt az ügyvezetője, míg az ügyvezető alelnöke dr. Vidovich Ernő.¹⁹ A főispán-kormányzóbiztos leirata alapján a Stefánia Szövetség anyagi támogatását – addig, míg azt a magyar állam át nem vállalja – a vármegyék voltak kötelesek biztosítani. Ez alapján a szolnoki képviselő-testület 1920. augusztus 25-i rendkívüli közgyűlésén 35 ezer koronát szavazott meg.²⁰

1922-től „a betegfelvételek arányában emelkedő szülészeti és nőgyógyászati műtétek száma is világosan mutatta, hogy az úttörő munka a közönség körében és felsőbb hatóságunknál megértéssel és folyton növekvő bizalommal találkozott. Ezért határozta el gróf Klebelsberg Kunó minister úr, hogy a közszükséglet kielégítésére egy nagy és modern bábaképző – intézetet fog létesíteni.”²¹ Klebelsberg Kuno vállás- és közoktatásügyi miniszter célkitűzését támogatta Almásy Sándor Jász-Nagykun-Szolnok (majd 1923-tól Bihar) vármegye főispánja, és dr. Kenéz Béla Szolnok Egységes Párti nemzetgyűlési képviselője.

¹⁴ MNL JNSzML. Szolnok város közigazgatási és polgármesteri iratai 1903–1949. (A továbbiakban: Polgármesteri iratok.) 4038/1928., 2167/924.

¹⁵ ZÁDORNÉ ZSOLDOS Mária: Adalékok a szolnoki Bábaképző Intézet történetéhez. *Múzeumi Levelek*, 75. Szerk. T. BERECZKI Ibolya – GULYÁS Katalin. Szolnok, Damjanich János Múzeum, 1994. 275.

¹⁶ KONRÁD, 1928. 2.

¹⁷ Az Országos Stefánia Szövetség nevét az 1889-ben meghalt Rudolf trónörökös feleségéről, Stefánia hercegnőről kapta.

¹⁸ Beregszászon született 1895-ben. Szolnokon intézte a menekültek ügyeit kormánybiztosi megbízottként. 1920-tól 1948-ig a város árvaszéki ülnöke volt. 1963-ban halt meg Szolnokon.

¹⁹ ZÁDOR Béláné: Jász-Nagykun-Szolnok megye közegészségügyének szervezeti változásai és intézményeinek fejlődése 1920–1944. In: *Zounok. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve* 9. Szerk. ZÁDOR Béláné. Szolnok, 1994. 205–209.

²⁰ MNL JNSzML. Szolnok város Képviselőtestületének iratai, városi jegyzőkönyv. (A továbbiakban: Városi jegyzőkönyv.) 8001/1920. 186–187.

²¹ KONRÁD, 1928. 2.

Dr. Konrád Jenő a Bábaképző megépítésének fontosságát ecsetelte a szolnoki képviselő-testületnek címzett 1923. szeptember 3-i levelében: „Egy szülészeti klinika egyfelől a csecsemők életének mentése által az ország emberanyagának az utánpótlását óhajtja biztosítani, ami a magyar alföldön, ahol a tuberkulózis annyira pusztít, nagyon fontos feladat. Ezenfelül az anyák életét és munkaképességét védve fontos szociális missziót teljesít, mert a rendezett államtársadalmi életnek egyik főoszlopát a családot védi és menti az elzülléstől, mert tapasztalható tény az, hogy az anya időelőtti elhunyt a legtöbb esetben az egész családnak erkölcsi és anyagi elzüllését vonja maga után.”²²

Az új Bábaképző építése érdekében dr. Konrád Jenő kérelmet nyújtott be 1923. szeptember 24-én a szolnoki képviselő-testületnek, hogy az ajánljon fel díjmentesen egy üres telket. A város először a Deák Ferenc utca mentén található Vezéri-telket (ez a mai Dr. Sarkady László utcában a Verseghy Ferenc Könyvtárral szembeni terület) ajánlotta fel,²³ majd az 1924. február 29-ei rendes közgyűlésén már két telket javasolt a Magyar Királyi Államkincstárnak: a Vezéri-féle és a Baross utcai telket.²⁴ A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium végül a Baross-utcai telket fogadta el.²⁵

A szolnoki képviselő-testület 1924. március 28-i rendes közgyűlésén elfogadta a Baross utcai telekre vonatkozó ajánlatot: „a Baross utcai Vásártéren a szegényház és a polgári fiúiskola között elterülő XXX 2102/4. hrsz. 1160 □-öl [négyyszögöl – Sz. L.] (4172 m²) ingatlanrészt a m. kir. Kincstárnak ingyen és teljes tulajdonjoggal 500 M K értékben elajándékozta.” Feltételként szabta ki a város, hogy „a Kincstár köteles az intézetet a saját költségén felállítani és fenntartani, az építkezést haladéktalanul elkezdni és minél hamarabb befejezni. A város hatálytalanítja a telek ajándékozási szerződést, amennyiben a Kincstár nem tesz eleget az építkezési kötelességének, és addig nem írják át a telekkönyvet.”²⁶ A szerződés megkötéséről a *Jász-Nagykun-Szolnokmegyei Lapok* is cikkezett.²⁷

b. A Bábaképző építőbizottság

A nagyobb szabású középítkezésekre érvényes előírásoknak megfelelően a Bábaképző megépítésének idejére – 1924. június 28-án Budapesten – létrehozták a Bába-

²² MNL JNSzML. Polgármesteri iratok. 4038/1928., 14.756/923.

²³ MNL JNSzML. Polgármesteri iratok. 4038/1928., XVI–4845/923.

²⁴ MNL JNSzML. Városi jegyzőkönyv. 2167/1924. 44–45.

²⁵ MNL JNSzML. Polgármesteri iratok. 4038/1928., 2949/924., 1924. március 4-ei dátummal.

²⁶ MNL JNSzML. Városi jegyzőkönyv. 3949/1924. 126–129.

²⁷ *Jász-Nagykun-Szolnokmegyei Lapok*, 1924. március 30. 2.

képző építési bizottságot.²⁸ A dr. Tóth Lajos²⁹ kultuszminiszteri államtitkár vezetésével megalakult bizottság feladata az építkezési folyamat végrehajtásának felügyelete volt. A bizottsági tagok a következők voltak:

1. a kultuszminisztérium részéről dr. Tóth Lajos államtitkár, elnök – dr. Nagy Árpád³⁰ osztályvezető-helyettes államtitkár, elnökhelyettes – dr. Jeszenszky Sándor miniszteri osztályos tanácsos, megbízva a bizottság előadói és jegyzői teendőivel – Sváb Gyula miniszteri tanácsosi címmel felruházott műszaki főtanácsos – és helyettese, Jakabffy Gyula műszaki tanácsos.

2. A pénzügyminisztérium részéről dr. Jakab Oszkár miniszteri tanácsos – és helyettese, dr. Csizik Béla pénzügyi titkár.

3. A szolnoki bábaképző részéről dr. Konrád Jenő igazgató-tanár.

4. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye részéről Almásy Sándor³¹ főispán – Alexander Imre³² alispán – dr. Szaller Miklós³³ vármegyei főorvos – dr. Óvári Papp Gábor,³⁴ a vármegyei közkórház igazgató főorvosa.

5. Szolnok város részéről Zrumetzky Viktor³⁵ polgármester – ifj. dr. Sárközy György és dr. Kerekes Sándor városi tanácsnokok – Ungár Dezső³⁶ városi főmérnök – dr. Hubay Miklós városi főorvos – a képviselő-bizottsági tagok közül: dr. Kenéz Béla egyetemi tanár, egységes párti nemzetgyűlési képviselő, Szele Béla gyógyszerész, Komor Arnold³⁷ miniszteri tanácsos, nyugalmazott államépítészeti igazgató.

6. Az építésvezetőség részéről Korb Flóris³⁸ műegyetemi tanár, tervezőépítész – Kappéter Géza³⁹ okleveles műépítész mint Korb Flóris állandó helyettese – és a szolnoki államépítészeti hivatal vezetője, akít megbíztak az építési ellenőrzői teendőkkel is.⁴⁰

²⁸ MNL JNSzML. Polgármesteri iratok. 4038/1928., 6083/924.

²⁹ Dr. Tóth Lajos (1856–1926), kultuszminisztériumi államtitkár 1904-től.

³⁰ Dr. Nagy Árpád (1875–1932) dr. Tóth Lajos munkatársaként részt vett az egészségügy fejlesztésében, s ennek részeként az orvosok, fogorvosok, bábák képzésének újjászervezésében.

³¹ Almásy Sándor (1874–1958), Jász–Nagykun–Szolnok (1922–1933) és Bihar (1923–1927) vármegye főispánja.

³² Alexander Imre (1883–1969), Jász–Nagykun–Szolnok vármegye alispánja 1919–1944 között.

³³ Dr. Szaller Miklós (1884–1968), az 1920-as évektől töltötte be Jász–Nagykun–Szolnok vármegye főorvosi pozícióját.

³⁴ Dr. Óvári Papp Gábor (1867–1945), 1897-től a szolnoki I. Ferenc József Közkórház igazgatója, 1934-es nyugdíjba vonulásáig.

³⁵ Zrumetzky Viktor (1880–1925), Szolnok város polgármestere 1921 és 1925 között.

³⁶ Ungár Dezső (1879–19), 1922-től Szolnok főmérnöke, 1932-es nyugdíjba vonulásáig.

³⁷ Komor Arnold (1861–1938), 1894-től Liptó, majd a Zólyom és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei állami építészeti hivatal vezetője, 1921-es nyugdíjba vonulásáig.

³⁸ Korb Flóris (1860–1930), építőmérnök.

³⁹ Kappéter Géza (1878–1948), Korb Flóris a nagybátyja, 1910-ben nyit önálló tervezőirodát.

⁴⁰ MNL JNSzML. Polgármesteri iratok. 4038/1928.

A szolnoki levéltári iratokban öt bizottsági ülési jegyzőkönyv maradt fent. Az első ülésre 1924. július 10-én került sor a szolnoki városházán, ahol dr. Tóth Lajos elnök köszönetet mondott a tagoknak. A dokumentum szerint a bizottság vezetője „hálával emlékezik meg arról, hogy a vármegye, a város és a helyi társadalom milyen megértéssel és barátsággal fogadta annak idején, a menekült nagyváradi bábaképző intézetet. Ez a megértő fogadtatás és Szolnoknak kitűnő központi fekvése indította a kormányt, hogy az intézet számára végleges otthon emelését határozza el.” Dr. Konrád Jenő igazgató bejelentette, hogy 412 776 000 korona gyűlt össze az építkezésre, amiből a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei községek, magánosok, városok 16 226 000, Szolnok Iparvállalatai 396 000 000 korona értékű szolgáltatást jelentettek be, a bábaképző beteget 550 000 koronát gyűjtöttek össze.⁴¹

Az 1924. október 2-i jegyzőkönyv alapján döntöttek a Baross utcai telek 1600 négyszögöltre való bővítéséről, valamint megtárgyalták az építő cégek szerződéseit is.⁴²

Az 1926. június 28-i ülésen már körvonalazódtak az építkezés költségei, mintegy 2 777 066 560 korona összegben.⁴³

A bizottság 1926-ban a Bábaképezde megnyitásával megszűnt.

c. Az új szerződéstől a megépítésig

1924. augusztus 28-án módosították az ajándékozási szerződést, az eddigi 1160-ról 1600 négyszögöltre (5754 m²) egészítették ki a telket. Ezt dr. Konrád Jenő kérelmezte Zrumetzky Viktor polgármesternél.⁴⁴ Ezek alapján a városi képviselő-testület 1924. szeptember 26-i közgyűlésén határozott az új szerződés megkötéséről, amiben a következő feltételek szerepeltek: „Szolnok előírta, hogy az építkezésekhez helyi iparosokat, fuvarosokat, kereskedő cégeket részesítse előnyben, hogy egyenlő v. 5-10%-nál drágább szolnoki ajánlat mellett a munka v. szükséges anyagok szállítása feltétlenül helyi pályázónak adassék, szolnoki munkásokat alkalmazzanak, a telekkönyvbe át lehetett írni a kincstár javára.”⁴⁵ Az egyik helyi újság így írt erről: „E szép és közegészségügyi szempontból fontos intézmény Szolnokon való felállításának érdeme a város tanácsáé, ez belátva ezen intézmény fontosságát, a képviselő-testület által 1 holdas telket ajándékozott a Baross-utcai vásártérből az épület építési céljaira. A terveket Kappéter Géza nagynevű budapesti műépítész készítette. Az épülendő Bábaképezde építésére 14 pályázat érkezett. [...] A beérkezett ajánlatok közül Sipos István szolnoki és Bogdánfy, Gerlóczy társas cég ajánlata fogadtatott el,

⁴¹ 1924. július 10-i bizottsági jegyzőkönyv. 4038/1928.

⁴² Uo.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Uo. 4038/1928., 12.034/926.

⁴⁵ MNL JNSzML. Városi jegyzőkönyv. 13.001/1924. 324–327.

illetve ezen cég ajánlata terjesztetett fel a kultuszminiszterhez megerősítés, illetve az építkezés vállalatbaadása végett. Így nagy örömmel konstatáljuk, hogy ezen építkezés még a f. évi október hó második felében megkezdődik.⁴⁶

Dr. Konrád Jenő 1924. október 23-án kérelmet nyújtott be a városi képviselő-testületnek, hogy minél hamarabb kezdődjék el az építkezés.

A városi képviselő-testület Kappéter Géza budapesti műépítész tervét fogadta el. A Bábaképző építése 1924. október 23-án kezdődött el. Az építkezés megkezdése előtt délelőtt 10 órakor a Vártemplomban istentiszteleten vett részt az építkezési bizottság képviselőinek nagy része. Az istentisztelet után a bizottsági tagok az építkezésre hajtottak, ahol elkezdődött a kitűzés, a felmérés és a próbaásás.⁴⁷ Az építkezéshez a Pénzügyminisztérium 750 millió koronát adott, Szolnok városa ingyen adta a telket (ami 1924-es árfolyamon 800 millió koronát ért), a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei községek pedig 20 millió koronát ajánlottak fel.⁴⁸

A Bábaképző építése 1926. augusztus 17-én fejeződött be. Október 16-án Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter, valamint Horthy Miklós kormányzó jelenlétében felavatták az intézményt. Az átadási ünnepség előtt (október 7-én) a kabinetiroda főnöke, Bartha Richárd, az átadással kapcsolatosan a következőket írta a városvezetésnek: „A Kultuszministerium igen szívesen venné, ha Nagyságod a Bábaképző Intézetet jobbról-balról környező, jelenleg még rendezetlen utcát, legalább az elején, annyira rendeztetni méltóztatnék, hogy az érkező Főméltóságú Kormányzó Úr szemének tetszetős látványt nyújtson.”⁴⁹

Az új épület a legmodernebb eszközökkel volt felszerelve. A földszinten volt a felvételi terem, a röntgenszoba, a leendő múzeum és könyvtár, az igazgató főorvos magánlakása, és a házi terhesek⁵⁰ szobái. Az első emeleten volt a szülészeti osztály, a műtő a nem normális lefolyású születések számára, valamint a 24 férőhelyes internátus. A második emeleten a nőgyógyászati betegek feküdtek, ahol volt fürdő, nőgyógyászati műtő, sterilizált szoba és hálóterem. Az épület mögött egy park kapott helyett, valamint egy kisebb ház a súlyosabb betegek számára.⁵¹

A Bábaképzőnek már 1923-tól saját körpecsétje volt, aminek a közepén a magyar középcímert ábrázolták, a tetején a Szent Korona nyugodott. A címert két oldalról

⁴⁶ *Jász-Nagykun-Szolnokmegyei Lapok*, 1924. október 5. 2–3.

⁴⁷ *Jász-Nagykun-Szolnokmegyei Lapok*, 1924. október 26. 2.

⁴⁸ MNL JNSzML. Polgármesteri iratok. 4038/1928. – *Jász-Nagykun-Szolnokmegyei Lapok*, 1924. május 29. 2.

⁴⁹ MNL JNSzML. Polgármesteri iratok. 4038/1928., 17.753/926.

⁵⁰ A házi terhesek a szülés előtt 3–4 hónappal korábban felvett, szegény, fizetni nem tudó asszonyok voltak, akik az ellátás és ápolás fejében az intézetben bizonyos szolgálatot teljesítettek. *Szolnoki Ujság*, 1926. július 7. 1. (A lap 1913 és 1939 között heti háromszor megjelenő megyei orgánium volt.)

⁵¹ KONRÁD, 1928. 4–6. – *Szolnoki Ujság*, 1926. október 27. 1.

babérkoszorú szegélyezte. A pecsét oldalán a „M. Kir. Bábaképezde Intézet Szolnok” felirat szerepelt.⁵²

Dr. Konrád Jenő a következőképp az intézményt: „A vasúti indóháztól a városba vezető Baross-utca bal oldalán, nem messze az állomástól, mint egy terjedelmes modern úrilak tárul szemünk elé az aranyos felírású »Magyar királyi Bábaképző Intézet«.”⁵³

A *Szolnoki Ujság* így írt a Bábaképezdéről: „A folyosó tágas és barátságos, egészen szanatóriumszerű külsőt kölcsönöz az épületnek. A szobák magasak, levegősök, felszerelésük mintaszerű. A ruganyos fehéréssárga ágyak és a falak festése nem rideg fehérszíneket ad, hanem valami kellemes, meleg megnyugtató interieurt. [...] dr. Konrád Jenő igazgató-tanár nagy rendszeretét és okos higiéniaját dicséri, amelylyel a szülő anyák legnagyobb ellenségét a tisztátalanságot akarja távol tartani.”⁵⁴

A *Szolnoki Ujság* pár nappal később is lehozott egy cikket a Bábaképezdéről. Eszerint az kettős feladatot látott el, „[...] egyrészt szakavatott és teljesen gyakorlott bábákat nevel, másrészt klinikaszerű berendezésével lehetővé teszi igen sok betegnek a teljes kórházi ápolást, komplikációk esetében pedig műtéti beavatkozással is segíthet”. Az írás az intézmény esztétikai megjelenését is igen fontos erényként üdvözli, mondván, „meglátogattuk a Baross-utcán fekvő impozáns kiállítási épületet, amely a városnak egyik legszebb disze lett”.⁵⁵

Dr. Konrád Jenő a szegény sorsú leányanyák védelmét is hangsúlyozta: „Az itteni rossz lakásviszonyok, a rendkívül szeszélyes, változékony klíma, a por, mely különösen Szolnoktól a Jászság és Cegléd vidéke felé már a tavasz derekától az ősz végéig sokszor az elviselhetetlenséggel határos (Jászeső), mivel oly tényezők, melyekkel számolni kell a tuberkulózis és terhesség szövődményeinek megítélésében, különösen a szegényebb sorsú betegeknel, kik a bábaképezdét felkeresők kilenczted részét teszik.”⁵⁶

1927-ben Dr. Konrád Jenő a *Szolnoki Ujságban* közzétette a Bábaképző Intézet 1926–1927. évi statisztikai adatait. Ezek szerint a szülészetre 1925. augusztus 17-e és 1926. augusztus 17-e között 215 főt, 1926. augusztus 17-e és 1927. augusztus 17-e között 313 főt vett fel. A szülések száma 1925–1926 között 264, míg 1926–1927 között 437 volt. A szülészeti műtétek száma 225-ről 296-ra, a nagyobb műtéteké 32-ről 49-re és a kisebb beavatkozásoké 190-ről 227-re nőtt. A nőgyógyászati felvetek száma 1925. augusztus 17-től 1926. augusztus 17-ig 233, míg 1926. augusztus

⁵² MNL JNSzML. Polgármesteri iratok. 4038/1928.

⁵³ KONRÁD, 1928. 2.

⁵⁴ *Szolnoki Ujság*, 1926. október 21. 1.

⁵⁵ *Szolnoki Ujság*, 1926. október 27. 1.

⁵⁶ KONRÁD, 1928. 8.

17-től 1927. augusztus 17-ig 398 fő volt. A műtétek száma 161-ről 255-re, a laparotómián⁵⁷ átesettek száma 89-ről 222-re, míg a vaginális műtéten átesettek száma 72-ről 133-ra nőtt.⁵⁸

A Bábaképezdéről nemcsak jó híreket közöltek a korabeli újságok, egy ízben sajnos negatív kontextusban is találkozunk vele. Az egyik ápolónő, az abonyi illetőségű Kulin Margit, szerelmi bánata miatt (meghiúsult az esküvője) a műtéteknél használatos tutokain⁵⁹ gyógyszerrel megmérgezte magát.⁶⁰

A Bábaképző az 1928. január 27-i végzéssel, 1928. május 10-én, illetékmentesen, a Magyar Királyi Kincstár tulajdonába került.⁶¹

A *Szolnoki Ujság* 1929-ben interjút készített dr. Konrád Jenővel a Bábaképezde működése kapcsán. Az igazgató az újságírónak elmondta, hogy évről évre nő az ápoltak száma, s arra is rámutatott, hogy az Intézet létrejöttében milyen fontos segítséget nyújtott Almásy Sándor főispán, dr. Kenéz Béla Szolnok egységes párti nemzetgyűlési képviselője, valamint Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter. A vármegye és a kultuszminisztérium 11 milliárd koronás költséggel építette fel az Intézményt. Az igazgató elmondta, hogy 1926-ban 350, 1927–1928-ban 400–450, míg 1929-ben 500 főt is meghaladta a felvett ápoltak száma. Utalt továbbá intézménye regionális jelentőségére is, hiszen „az Intézet vonzásköre kiterjed az Alföld szívére, Jász-Nagykun-Szolnok megyére, azonkívül Heves, Bihar, Békés megyékre és Pest megye keleti részére. Bábaképzőintézet csak a szegedi és a debreceni egyetemekkel kapcsolatban van.”⁶²

1932-ben, Almásy Sándor főispánt működésének tizedik évfordulóján ünnepelve, Hegedüs Kálmán a következőket mondta: „Nagyváradról, amelyet az oláh áradat elöntött, idehoztad, felépítetted és felszerelted ezt az intézményt, amely a szülő nőknek otthont és gyógyulást ad és szakszerű kiképzést nyújt azoknak, akik a jövő Magyarország legfontosabb ügyét, az anyavédelmet és a gyermekvédelmet szolgálják működésükkel. Azzal, hogy ez intézményt idetelepítetted, a régi Magyarország egy darabját mentetted meg a biztos pusztulástól, de irredenta lélekkel szolgálatot tettél az integritás nagy eszméjének is Saxa loquuntur! Ennek az épületnek a kövei

⁵⁷ A laparotómia egy olyan nőgyógyászati eljárás, amikor a miómát (a méhben vagy azon kívüli jóindulatú sejtburjánzást) nyitott hasi műtéttel távolítják el.

⁵⁸ *Szolnoki Ujság*, 1927. szeptember 1. 1.

⁵⁹ Nagyon erős érzéstelenítő szer. A tutokainról cikket is írt dr. KONRÁD Jenő: Tutocainos lumbalanaesthesia. *Orvosi Hetilap*, 1928. június 3. 652–653.

⁶⁰ *Jász-Nagykun-Szolnokmegyei Lapok*, 1928. október 21. 3.

⁶¹ MNL JNSzML. Polgármesteri iratok. 4038/1928.

⁶² *Szolnoki Ujság*, 1929. október 24. 2.

hangosan kiáltják: volt és lesz még egyszer magyar Nagyvárad, volt és lesz még egyszer nagy Magyarország!”⁶³

d. A II. világháborútól az Árpád-házig

Dr. Konrád Jenő terve megvalósult. A munka pedig az ő elvei alapján folyt tovább. A II. világháború bombázásai nem kímélték az épületet. A vasúthoz való közelsége miatt találatot kapott az intézmény. Az épen maradt helyiségeket a szovjetek katonai kórházként vették igénybe. Az újjáépítés a front elvonulása után elkezdődött, ami 1948-ban fejeződött be. Így aztán 1947-ben a közkórházból az eredeti helyére költözött vissza. 1948-ban Állami Szülész-nőképző lett a neve. 1950-ben szervezetileg a Szolnok Megyei Kórházhoz csatolták. Ettől kezdve a kórház szülész-nőgyógyászati osztályaként tevékenykedett. 1982. október 18-án a „bábaképzőből” Szülész-nőgyógyászati Osztály alakult, amely átköltözött az új 400 ágyas pavilonba, a Hetényi Géza Kórház területére.⁶⁴ Az egykori épület állaga azonban folyamatosan romlott. 2007-ben társasházzá alakították át, Árpád-ház néven, így mentvén át az utókornak Konrád Jenő egykori álmát.

ÖSSZEGZÉS

A szolnoki Bábaképezde elődje, a nagyváradai Bábaképző volt, ami 1873-ban kezdte meg működését. Az Intézetet Dr. Konrád Márk, Dr. Konrád Jenő édesapja vezette. A nagyváradai Bábaképezde sorsát megpecsételte a románok 1919. április 20-i bevonulása, majd a trianoni békediktátum, amely Nagyváradot a Román Királyságnak ítélte. 1920-ban dr. Nemeş Alexandru vette át a Bábaképezde vezetését, ami miatt Dr. Konrád Jenő és az Intézet Szolnokra menekült, ahol a vármegyei Közkórházban tudta tovább folytatni a tevékenységét.

Klebensberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter és a magyar kormányzat, Almásy Sándor Jász–Nagykun–Szolnok vármegye főispánjával és dr. Kenéz Béla Szolnok Egységes Párti nemzetgyűlési képviselőjével együtt felkarolta a Bábaképezde ügyét és Szolnokon építette fel az új Intézetet. Ebben segítséget nyújtott Zrumetzky Viktor szolnoki polgármester telekadományozása és a vármegyei községek pénzadományai is. A szolnoki Bábaképezde 1926 októberében megnyitotta kapuit. A második világháború után, de főleg a kommunista időszakban sok gyer-

⁶³ *Jász–Nagykun–Szolnokmegyei Lapok*, 1932. február 11. 2.

⁶⁴ *Egy ember fontosabb, mint az egész világ. A Jász–Nagykun–Szolnok Megyei Hetényi Géza Kórház–Rendelőintézet története*. Szerk. DR. NEMES András. Szolnok, Fotogruppe, 2011. 213–215.

mek, köztük az én nagyszüleim is ott látták meg a napvilágot: az akkor még Beloianisz út 61. (ma Baross utca 41). szám alatt lévő Bábaképzőben.

A Bábaképző sorsa megmutatta, hogy a szomorú és tragikus trianoni sorscsapásból az összefogás erejével lehet építkezni a jövő számára, persze a múltat nem feledve. Ezt jelképezi a ma már Árpád-ház néven ismert lakóház is.